

Mindezekből következik, hogy az igazi nevelés, bármennyire humanisztikus is egyidejűleg, még akarva sem lehet más, mint többé-kevésbé nemzeti, akár eszközeit, akár céljait, akár végső eszményét tekintjük. Sőt a humanisztikus elemek is csak úgy érvényesülhetnek benne, ha akár eszköz-, akár céljellegükben hozzásimulnak a nemzeti eszményhez. Így volt ez úgyszólván megszakítás nélkül amaz időpont óta, amióta Condorcet a francia parlamentben a maga eszméit a nemzeti nevelésről törvényjavaslatba foglalta. Ha időnként egyes irányok — legtartósabban a Herbart-iskola — igyekeztek is az egyetemes ember absztrakt elgondolását a nevelő cél és eljárás középonti ideájává emelni, ez a valóságban sohasem sikerült. Belőle mindig csak annyit lehetett és a jövőben is csak annyit lehet átvinni az élet valóságába, amennyi a kulturális és etikai értelemben vett nemzet eszményi céljaival minden erőszakolás nélkül összeegyeztethető.

BARANKAY LAJOS.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A leányközépiszkolák reformjához.

A leányközépiszkolákat az 1926 :XXIV. t.-c. háromtípusúvá tette, de mivel a család számára, nem pedig kenyérkeresetre nevelő leánykollégium nem bizonyult életrevalónak, voltaképen csak két típus maradt: az inkább tudós műveltséget adó, elmélyedésre törekvő leánygimnázium és a gyakorlatiasabb szellemű, az ügyességekre nagyobb gondot fordító leányliceum. Ezt a két típust az egységes alsó tagozatra épülő felső osztályokban továbbra is fenn kellene tartanunk.

Ami a tantárgyakat illeti, a gimnáziumot a liceumtól tárgyilag is elkülönítő *latin nyelvről* kell legelőször szólni. Egész nemzeti történelmünk, mindennapi nyelvünk, irodalmunk és a tudományok annyira át vannak szöve latinnal, hogy lehetetlen-ség vele Magyarországon nem foglalkozni a középiszkolában. De minthogy az idők folyamán sok egyéb fontos, föltétlenül szükséges ismeretanyaggal bővült az emberi műveltség, meg kell elégednünk az eddiginél kisebb latin óraszámmal. Annyival, hogy azért mégis elsajátítható legyen a latin nyelv páratlan grammatikája, olvashatók a klasszikusoknak legszebb szemelvényei, az ókori történelemre támaszkodva megismerhető legyen az ókori Róma élete, továbbá olvashassuk a magyar történelem latinnyelvű kútfőit, Anonymust, Kézait, Rogeriust, egészen Bod Péterig, Pray Györgyig, a Codex Diplomaticus Hungariae-ig és tán bepillanthassuk a régi bölcsék és egyházatyák, Seneca és Szent Agoston aranymondásaiból összeállított chrestomathiába. Így a holtak ismert latin is feltámadna halottaiból, közelebb jönne a mi életünkhöz és elevenség költőznék a latin órákba.

Minthogy pedig a latin receptív tárgy (nem produktív, mint a modern nyelvek), elvégezhető heti 4 (V—VI. oszt.), illetőleg heti 3 órában (VII—VIII. oszt.) a felső osztályokban, amikor a tanulók agyában már járt grammatikai kerékvágásokba illeszkehetnek bele.

A nemzeti tárgyak ismerete (magyar nyelv és irodalom, földrajz, történelem) lévén a legfontosabb a magyar középiskolában, e tárgyaknak természetesen a legnagyobb óraszámban és a legtöbb osztályban kell helyet kapniok.

Magyar óra sohasem lehet sok a magyar iskolákban. Viszsaállítandó tehát a heti 5, illetőleg 4 óra az alsó osztályokban, az irodalomtörténet pedig a VII. és a VIII. osztály közt más határvonalat követel, mert a legújabb kor ismertetése elől nem zárkozhatik el a tanár. Főleg a mai hullámzó, többször a rosszra hajló érzelemvilágban szükséges, hogy a leánytanulónak az irodalmi órák szolgáljanak a későbbi olvasmányok megválasztásában is jó útra vezérlő kalauzként. Márpedig a mai irodalom termékei föltétlenül érdeklik a 17—18 éves fiatal leányokat, viszont a VII. osztály eddig tanult anyagában sok életrajz összevonható nevékké, a kötelező olvasmányok rövid szemelvényekké, esetleg csak címekké. És mert oly gazdag — hála Istennek! — irodalmunk és sok az olyan könyv, amelyet vétek el nem olvasatni az ifjúsággal, meg kellene állapítani osztályról-osztályra azoknak a könyveknek a jegyzékét, amelyeket minden osztályban el kellene olvasatni a tanulókkal. Így az olvasmány egyrészt az osztály tananyagának kísérő illusztrációja volna, másrészt a tanulók egész gondolkodásának irányt adhat a tanár az olvasmányok útján. Kell beosztás, mert oly sok remekmű van minden kor; fok és tárgykör számára, hogy máskép nem ér rá az ember elolvasni.

A *modern nyelvek* közül okvetlenül a francia tanítandó a német mellett. Csak rendkívüli tárgyként szerepelhet az angol és az olasz. Kultúránk nem ezekben gyökerezik, távol esnek tőlünk. A német és a francia közül is elsősorban a németre van szükségünk. Ezt a megkülönböztetést megteszi a tanterv is, mikor mind a nyolc osztályon át felveszi a németet és érettségi tárggyá teszi. Az érettségiben azonban feltétlenül kívánatos a szóbeli is az írásbeli mellett, vagy eltörlendő emez is. A nyelvtudáson egybefoglalva kell érteni beszéd- és írásbeli készséget; a pusztá olvastatás és fordítás értéktelen, mert nem élő nyelv. Legújabb olvasókönyveinkben igen sok értékes, új nyelvű irodalmi olvasmányt kap a növendék, csak — sajnos — nyelvtant nem lát a IV. után soha. Fontos szerepe volna a grammofoonlemezeknek; ez külföldön is egyik fő segédeszköze a nyelvi tanfolyamoknak. A szavak helyes kiejtéséhez, a jó hangsúlyhoz hozzászoktat az ének is, mint a latinban a skandalás. Manapság a rádió lehetővé teszi, hogy a legkülönfélébb nyelveket az illető nemzetbeliek ajkáról a legékesebb kiejtéssel hallhassa a tanuló. A hanglemezek pedig sok szép német és francia dalra tanítják

meg a leánygyermeket, elevenébbé, hangulatossá, érdekessé és tanulságossá teszik a nyelvtanulást. A magyar irodalomtörténetet is jótékonyan illusztrálnák az énekkarban tanult virágénekek, kuruc nóták, toborzók, a magyar klasszikusok megzenésített versei, népdalok, keresi magyar énekek, szoltárok, indulók és himnuszok. Ezeket keresztül jobban bele tudná magát képzelni az érzelmek, hangulatok iránt oly fogékony leánylelek az elmúlt időkbe.

A *történelemből* nekünk magyaroknak legfontosabb a hazai történelem ismerete. Ezért kívánatos volna a hazai történelemmel két osztályon át foglalkozni az alsó tagozatban, úgy, mint régebben. A IV. osztály után a tanulók jórészt elmennek az iskolából az életbe. A mostani tanterv szerint belefog a gyermek a világtörténelem elejébe, aztán nincs tovább; holott ha két tanéven át foglalkozhatunk a magyar történelemmel, közben kitékinthetünk a világtörténelem főbb eseményeire is. Okvetlenül szükséges a felső fokozatban az állampolgári jogok és kötelességek ismertetése. A nők most választók és választhatók, résztvehetnek az állami életben, mégis az érettségizettek sincsenek tisztában a legelemibb jogi ismeretekkel sem. Talán a VII-ben elintézendő volna lakonikus rövidséggel az „állampolgári nevelés”. Egyébként hogy a történelemtanítást leányközépiskolában hogyan képezzem el, arról már más helyütt is szóltam (a Miskolci Ref. Leánygimnázium Értesítője 1927).

A történelemnek kiegészítője a *művészettörténet*. Semmi esetre sem rajzitanítás ez, nem ügyességi tárgy, mert nem alkot itt a tanuló, hanem csak szépségeket fogad be a lelke. A művészettörténet oly esztétikai nevelőeszköz, mely felébreszti a szépre való vágyakozást. Jó tankönyv és minél több szemléltetés elengedhetetlen kelléke. De szükséges hozzá egy bevezető rész: a művészettörténeti alapfogalmak megismertetése, látni- és nézni-tanulás (pl. *Wölfflin: Grundbegriffe der Kunstgeschichte*). A világtörténelem kísérőjeként kellene tanítani.

A *filozófiai propedeutika* köréből a lélektan és a logika elemeit kívánatos volna a VII-ben tanítani a különféle korszakok világnézetének rövid áttekintésével, összefoglalásaként a klasszikus és a modern irodalmakban s a világtörténelemben tanult idevágó ismereteknek. A VIII-ban pedig etikát, esztétikát és pedagógiát, persze csak röviden, későbbi vademecum gyanánt, mert egyrészt gyakorlati hasznát veszi a leánygyermek, másrészt léleknevelésre vezető.

A *földrajz* elsősorban honismeret legyen. Hogy pedig az iskolában is azzá váljék, ami: t. i. eleven valósággá, minden eszközt és módot fel kell használni. A feleletek bármily kezdetlegesen, de rajzban történjenek: vonalakban, pontokban, irányjelekben, színes krétákkal. Gondolatbeli utazásokat tegyenek a leányok a legközelebbi országokba, elmondva közben minden odavonatkozót. Rajzoljanak térképet, vázlatosan, de maguk. Részleteset egyegy országról, általánosat összefüggő területekről, folyamvidé-

kenként elhatárolt földrészeket, tavak térképét, hegyek vonalait, csak tűzhányókat egy földrészen, csak folyókat egy másikon, földmetszeteket szélességi körök szerint, hogy lássák, mi minden van velünk egy égöv alatt, keresztmetszeteket hosszúsági körök szerint, hadd lássák, hol van egyszerre dél. Rajzolják egy térképre a legmagasabb hegycsúcsoakat, egy másikra a tengereknek legnagyobb mélységeit. Tüntessék fel a milliós városok helyét s a lakatlan pusztaságokat. Azután képek kelleneek. Városok, hegyvidékek és útvonalak, népviseletek és szokások, egy-egy táj állatai és terményei egyetlen kép bemutatásával jobban meg vannak rögzítve, mint ha órákig beszélnének róluk látatlatban. És milyen élvezetessé teszi manapság a földrajzi oktatást a film!¹ Előre megbeszélte, utólag megrajzolt és leírt kirándulások is sok élménnyel gazdagítják a gyermeklelket. Minden távolság úgyszólván csökkent a mai világban, minden földrajzi helyismeret elevevebb ma a sok újság, képes folyóirat, a rádió világában. Annál érdekesebb aztán visszapillantani a múltba, akár csak a dilizsánc korába, vagy éppen odaállítani a mai csodák mellé az ókor hét csodáját s így teremteni összeköttetést a múlt és a jelen között; átrepülni az Alpok felett a ma pilótáival vagy átsuhanni alattuk a Simplon-alagúton, azután átcammogni rajtuk Hannibál elefántjain; megbámulni a modern hidak hatalmas íveit s aztán nézegetni a római légióknak az Al-Dunán vert hídjait.

A *természettudományok* megértetik a tanulókkal az őket körülvevő valóságot. A háztartásnak már ismert dolgait a természettudományok helyezhetik tudományos megvilágításba, s ezáltal az élelmezés, a ruházkodás, a lakás, a kertészet, a betegápolás, az egész élet mindennapi eseményei tudatossá válnak a tanulók előtt. Nagy szerepe van itt is a filmnek. Csodák lesznek általa nyilvánvalókká, homályos sejtések világos észrevétellé. A legbonyolultabb kísérletet elvégzi előttünk a film. Minden a tanulók szeme előtt megy végbe, látják a lefolyását a jelenségeknek. A sok grafikon növeli áttekinthető, elvonatkoztató képességüket, e mellett hozzászoktatja őket a gyors megfigyeléshez és gondolkozáshoz, mert rövid idő alatt sokat kell észrevenniük.

A *számтан* kérdése fájó pont. Igen nehéz matematikai anyagot követel a tanterv a leányoktól a középiskolában, nehezet és nem gyakorlati hasznút. A tanulóknak legnagyobb része nem képes a tanultak alapján szöveges példákából kihámozni, melyik mennyiség micsoda, és maguktól felállítani egy képletet. Miért ne lehetne ennek a módját is megtanítani az órákon? Olyan bőséges, minden eshetőségre illő példatár van a tankönyvekben, hogy ha a tanár azok közül a különböző fajtájúakat óra alatt a tanulókkal együtt kidolgozza, okvetlenül megérti és megtanulja a gyermek ennek is a módját, és játékká lesz előtte, ami eddig réme volt.

A *torrát* egyik legszebb tárgyja lehet tenni a leányiskolában. Fiúkban az erő, leányokban a báj fokozódik a testgyakor-

¹ L. Wessely: A kultúraterjesztő film. Szent István-Könyvek 45.

lás által. A ritmikus mozgásokat egyöntetűen végző leánycsapat a szelben imbolygó virágszálak, kalászok, sudár fák hajladozásának illúzióját keltheti. Rokon vonásokat mutat az esztétikával, harmóniaérzelmeket ébreszt.

A *rajzot* inkább kézügyességi tárgynak kell tekinteni, mint elméletinek. A kézimunkatanítással összekapcsolva tervezéseket kell készíteni. A magyar népművészet a rajz keretében igen szépen ismertethető. A *kézimunka* pedig nemcsak tűmunka, hanem minden egyéb: festés, faragás, tervezés, bórdomborítás stb.

Okvetlenül kívánatos az *énektanítás* a legfelső osztályig, a négy felsőben heti egy délutáni karének. A leánylélek áhítozik rá, ha kiskorától kezdve neki megfelelő módon és minőségben összeválogatott dalokkal vezették bele a melódiák gyönyörű világába. De ezt a tárgyat — akár egyházi, akár világi énekről legyen szó — nőnek kell tanítania a leányiskolákban.

A rendelkezésre álló délelőtti heti 30 órába lehetetlen beilleszteni oly kevésbé általános érvényű és inkább ügyességi tárgyat, mint a *gyorsírás*. Ez sohasem helyettesítheti a rendes írást. Nincs oly gyorsíró, levelező, jegyzőkönyvíró, újságíró, titkár, bárki, akinek ne csupán közbeeső fok, gyors megrögzítő mód volna a gyorsírás, aki aztán át ne írná közönséges írással munkáját a többség, a címzett, a köz, a jövőendő számára. Ezért a gyorsírást csak az ilyen közvetítő egyéneknek hasznos elsajátítaniok; a többi, ahogy megtanulta, el is felejt, mert nincs alkalmja gyakorolni. A gyorsírás tehát önként jelentkezőknek való délutáni tárgy, mint a zene.

De a leányközépiskolának nem is annyira a kiszemelt anyag sajátos színeződése adja meg az igazi jellegét, hanem az, hogy nevelő és oktató munkájában, a kiszemelt anyag feldolgozásában mindig tekintettel van a leánylélek sajátosságára. És mert a nőnek kettős hivatása van, úgy kell nevelni az iskolában, hogy lelki készség vigye rá a házi, sajátosan női foglalkozások, ügyességek elsajátítására; hogy felébredjen benne a klasszikus műveltség elsajátítása közben a szeretet az otthon, a család iránt, az otthoni munkák elvégzésére való készség. Az általános műveltség ennek nemhogy akadályozója volna, hanem ellenkezőleg: segédeszköze, támasza.

Gálffyné Tarczay Erzsébet.